

thema
kwets-
baarheid

V.l.n.r:
Kasteel Huis Bergh. Bron:
www.rijksmonumenten.nl

Zichtaan op de Stiftskerk van Hoog Elten door de Nieuwe Gaard en de Plantage.

Herstel Nieuwe Gaard, werk in uitvoering aan het hoofdpad in de middenas en de nieuwe vijver.

Bouwbord project Herstel Nieuwe Gaard.

De 'vergeten' historische tuin van kasteel Huis Bergh

De Nieuwe Gaard is onderdeel van de Plantage van Kasteel Huis Bergh, die net buiten de kasteel- en stadsomwalling van 's-Heerenberg ligt. De geschiedenis van deze tuin en de Plantage gaat terug tot 1461, wanneer er sprake is van een 'Tuijn in de Vinkenborch'.

Tekst en fotografie: Peter Verhoeff

In de loop der eeuwen is de tuin verder uitgebreid en verfraaid. Tot midden 18^e eeuw de aandacht voor het complex afneemt. Pas recent ontstonden plannen om de allure van deze 'vergeten' tuin te herstellen. Vanaf najaar 2014 wordt gewerkt aan restauratie en herinrichting van de Nieuwe Gaard.

Luxe en indrukwekkende tuinaanleg

Omstreeks 1560 wordt door graaf Willem van den Bergh in de Plantage de nog bestaande grote overdekte kaatsbaan gebouwd. Graaf Willem was getrouwd met Maria van Nassau, de oudste zuster van Willem van Oranje, waardoor kasteel Huis Bergh en de tuinaanleg onder de internationale hoge adel aanzien genoten.

In de loop van de 17^e en het begin van de 18^e eeuw worden de Plantage en de Nieuwe Gaard verder uitgebreid en verfraaid tot een luxe en indrukwekkende aanleg in geometrische stijl. Een kaart uit 1727 toont de Nieuwe Gaard met de kaatsbaan, figuurperken, moesperken en fruitbomen. Langs de middenas liggen verschillende vijvers. Frans Willem Fürst von Hohenzollern van Sigmaringen bestelde samen met zijn tuinbaas en rentmeester op Paleis het Loo een (kopie van een) fraaie vergulde loden Triton voor een van deze vijvers. In de loop van de 18^e eeuw wordt de Plantage verder uitgebreid met een lange

zichtlaan, die is gericht op de markante Stiftskerk van Hoog-Elten.

Waardevol en bijzonder groen erfgoed

Vanaf het midden van de 18^e eeuw raken kasteel Huis Bergh en de Plantage uit de belangstelling. De aanleg wordt in opzet nauwelijks gewijzigd, maar wel vereenvoudigd. Ook J.H. van Heek, die het complex in 1912 kocht, had bij het herstel van het kasteelcomplex meer oog voor de middeleeuwse geschiedenis van het kasteel zelf, dan voor de Plantage. Aan het einde van de 20^e eeuw wordt de Nieuwe Gaard voornamelijk gebruikt als volkstuincomplex voor de bewoners van 's-Heerenberg.

De aanleg van de Plantage en de Nieuwe Gaard zijn hierdoor in hoofdpzet wel goed bewaard gebleven. Hoewel de tuin een wat misleidende naam heeft, behoort de Nieuwe Gaard tot

de oudste in Nederland bewaard gebleven tuinen. De tuin is bovendien bijzonder door de band met de Oranjes en de Hohenzollerns.

Restauratie en herinrichting van de Nieuwe Gaard

Tot voor kort lag het accent van het museum Kasteel Huis Bergh vooral op het fraaie middeleeuwse gebouwencomplex en de schilderijenverzameling van J.H van Heek. De wens ontstond om ook het bijzondere groene erfgoed van de Plantage een grotere rol te geven bij de museale presentatie van het complex en de allure van de 'vergeten' aanleg te herstellen. Daarvoor is een omvangrijk herstelproject opgestart, waarbij het bosbeheer is aangescherpt en de zichtlanen en sterrenbossen zijn hersteld. Sluitstuk is de restauratie en herinrichting van de Nieuwe Gaard vanaf najaar 2014.

Uitgangspunt voor het herstel van de Nieuwe Gaard is niet een exacte reconstructie van de historische situatie, maar een nieuwe aanleg met respect voor het verleden. Belangrijk is dat de hoofdpzet van de Plantage en de Nieuwe Gaard door het publiek weer als een belangrijk onderdeel van het indrukwekkende kasteelcomplex kan worden beleefd.

De ruimtelijke opzet en indeling van het ontwerp voor de Nieuwe Gaard zijn gebaseerd op de kaart uit 1727, zonder deze slaafs te kopiëren. De herstelde zichtlijnen, nieuwe vijver en indeling met tuinvakken voegen zich naadloos in de nog bestaande historische opzet van de Plantage als geheel. Het zuidelijke deel van de tuin is ingericht als een fruittuin met oude fruitrassen in een plantverband dat refereert aan de historische opzet. In het andere deel vormt een speels patroon van bakstenen paadjes in het gazon een eigentijdse variant van een labyrint. Ten slotte wordt er hard gewerkt om de fontein in de centrale vijver te verfraaien met een nieuwe kopie van een vergulde Triton uit de tuin van Paleis het Loo. De feestelijke opening van de herstelde Nieuwe Gaard van Kasteel Huis Bergh is gepland op 10 september 2015.

Meer informatie: www.huisbergh.nl.

Ir. P. (Peter) Verhoeff werkt als landschapsarchitect en groenerfgoed-specialist aan historisch onderzoek naar vele oude tuinen en parken in Nederland en maakt plannen voor revitalisatie, herstel en beheer.

's-Heerenberg naar Jacob van Deventer, 1543. Bron: Archief Huis Bergh

Kaart kasteelcomplex en plantage, uit de 'Atlas Graafschap Berghe', Th. Bucker 1727. Bron: Archief Huis Bergh

Herstelplan Nieuwe Gaard 2007. Bron: Stichting In Arcadië